

ARAP DİLİNDE SU VE YAĞMUR ÖZELİNDE KELİMELERİN ANLAM NÜANSLARI

Meaning Nuances of Words Specific to Water and Rain in Arabic Language

Doç. Dr. Sedat AKAY

Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, Siirt, Türkiye.
sedatakay56@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received
01.03.2025

Kabul/Accepted
28.06.2025

Öz

Arapça, oldukça zengin kelime dağarcığı ve karmaşık dil yapısıyla bilinen bir dildir. Bu zenginliğin en önemli nedenlerinden birisi, sahip olduğu lehçe çeşitliliğidir ve özellikle varlık, nesne ve olayların farklı açılardan adlandırılmasında kendini gösterir. Varlık, nesne ve olayların; farklı özelliklerine, işlevlerine veya durumlarına göre çeşitli adlarla ifadesinde görülen zenginlik, dilin esnekliğini ve ifade gücünü artırır. Bu durum, edebî eserlerde, günlük konuşmada ve bilimsel metinlerde dilin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar. Şairler ve yazarlar, özellikle edebî eserlerinde dilin bu zenginliğinden faydalanarak derin ve çok katmanlı anlamlar ortaya koyarlar. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; “Arap dilinde kelimelerin anlam nüansları hakkında yapılmış çalışmalar” başlığı altında Arapça kelime ve sözlük çalışmaları kapsamında özellikle semantik, leksikoloji, diyalektoloji, sarf, nahiv, vaz’, belâgat ve Kur’ân ilimleri alanında yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Arap dilinde su ve yağmurun; nitelik, zaman, azlık-çokluk, şiddet, biçim, hız, yoğunluk gibi vasıf ve özellikleri ile akış ve yağış biçimlerini belirten fiillerin nüansları verilerek Arapçanın söz ve anlam zenginliği gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Arapçanın kelime hazinesi ile ilgili araştırmalar, bu dilin inceliklerini ve nüanslarını keşfetmek isteyenler için derinlemesine bir dil deneyimi sağlayarak ifade gücünü ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, nüans, furûk, su, yağmur.

Abstract

Arabic is a language known for its rich vocabulary and complex language structure. This richness is especially evident in the naming of beings, objects and events from different perspectives. The richness seen in the expression of beings, objects and events with various names according to their different characteristics, functions or situations increases the flexibility and expressive power of the language. This situation enables the effective use of the language in literary works, daily conversation and scientific texts. Especially in literature, poets and writers take advantage of this linguistic richness to create deep and multi-layered meanings. The study consists of two parts. In the first part, under the title of “Studies on the nuances of the meaning of words in the Arabic language”, information is given about the studies on Arabic vocabulary and dictionary studies, especially in the fields of semantics, lexicology, dialectology, morphology, syntax, wad’, rhetoric and Qur’anic sciences. In the second part, the richness of Arabic’s vocabulary and meaning was tried to be revealed by giving the qualities and characteristics of water and rain in Arabic language such as quality, time, scarcity, intensity, form, speed, intensity and the nuances of the verbs indicating the forms of flow and precipitation. Research into the vocabulary of Arabic reveals the expressive power of this language by providing an in-depth language experience for those who want to discover its subtleties and nuances.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, nuance, furûk, water, rain.

Atıf/Citation: Akay, S. (2025). Arap dilinde su ve yağmur özelinde kelimelerin anlam nüansları. *International Journal of Filologia*, 8(13), 1-13.

Giriş

Dil, bir toplumun kültürel ve sosyal yaşamını yansıtan en önemli araçlardan biridir. Dilde kullanılan kelimeler, sadece nesneleri veya kavramları ifade etmekle kalmaz; aynı zamanda bu kavramların toplum içindeki algılanış biçimlerine ve kültürel anlam katmanlarına dair ipuçları sunar. Dil, anlamın yapılandığı ve iletişimin temelini oluşturan sistematik bir araç olarak, kelimelerin taşıdığı anlam nüanslarının incelenmesiyle daha iyi anlaşılabilir. Nüans, “aynı cinsten olan şeyler arasındaki ince fark, ayırtı” anlamında kullanılmaktadır (Ayverdi, 2016, s. 940). Arapçada nüans, “iki şeyi birbirinden ayıran özellik/ayırmak” (Râzî, 1999, s. 238) manasına gelen farkın çoğulu olan “furûk” kelimesi ile ifade edilmektedir. Arap dili, zengin anlam derinliği ve köklü tarihi ile dünya dilleri arasında önemli bir yere sahiptir. Aynı olayı ifade etmek için birçok farklı isim veya fiil kullanılarak çeşitli nüanslar ve anlam incelikleri oluşturmak mümkündür. Özellikle doğa olayları ve çevre unsurlarını ifade eden kelimeler, Arapçanın anlam zenginliğini ortaya koyan temel alanlardan biridir. Su ve yağmurla ilgili kavramlar ise Arap kültüründe hem hayat kaynağı hem de metaforik anlamlar taşıyan önemli temalar olarak karşımıza çıkar.

Her dilde olduğu gibi Arap dilinde de kelimelerin anlam nüansları çerçevesinde; semantik/anlam bilim, leksikoloji/sözlük bilim, diyalektoloji/lehçe bilim, sarf, nahiv, vaz', belâgat ile hadis ve Kur'ân ilimleri alanında araştırma ve çalışmalar yapılarak eserler kaleme alınmış ve oldukça zengin bir literatür teşekkül etmiştir. Çalışmamızda öncelikle bu konu ele alınacak, ardından Arap dilinde su ve yağmuru; nitelik, zaman, azlık-çokluk, şiddet, biçim, hız, yoğunluk gibi vasıf ve özellikleri ile akış ve yağış biçimlerini belirten fiillerin nüansları verilerek Arapçanın söz ve anlam zenginliği gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

Bu kavramlara ilişkin Arapça terimler, çeşitli morfolojik biçimler ve bağlamlara göre farklı anlamlar kazanarak anlam çeşitliliği, dilin esnekliği ve işlevselliği açısından önemli ipuçları vermektedir. Mevcut birikimden istifade etmek suretiyle bu tür lafız ve kavramların açıklığa kavuşturulması, Arapça eserlerin doğru okunup anlaşılması ile tercümesi açısından önemlidir. Söz konusu anlam değişimleri dikkate alınmadığında, verilmek istenen mesaj ve satır aralarındaki ince farklara hatalı bir anlamın verilmesi gibi bir sakıncaya sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca bu kelimelerin müfred, cem, tasğir, izafeli hâllerinin de kullanımı göz önünde bulundurularak yapılacak araştırmaların, yukarıda zikredilen bilimlerin yanı sıra yaşadığımız coğrafya olması hasebiyle Anadolu başta olmak üzere diğer ülkelerdeki -tahrif ve tashife uğramış olsa bile- yer ve mekân isimlerinin anlam ve sebebinin belirlenmesinde de yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

1. Arap Dilinde Anlam Nüanslarına Dair Çalışmaların Literatür Değerlendirmesi

Arapça kelime ve sözlük çalışmaları Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde geçen kelimeleri anlama ihtiyacına binaen başlamıştır. Bu amaçla bazı âlimler çöllere giderek, farklı kabilelerle bağlantı kurarak topladığı kelimeleri düzensiz bir şekilde kaydetmiştir. Sözlük tedvini sürecinde önce *Kitâbu'l-Haşarât*, *Kitâbu'l-Hayl* gibi belli konuları kapsayan eserler kaleme alınmış, ilerleyen zamanlarda *Kütûbu's-Sıfat* ve *el-Garîbu'l-Musannef* olarak da adlandırılan ve birden fazla konuyu içeren sözlükler yazılmıştır. Ebû'l-Kâsım b. Sellâm b. Miskîn el-Herevî'in (ö. 224/838) *Garîbu'l-Musannef*, Ya'kûb b. İshâk es-Sikkî't'in (ö. 244/858) *Kitâbu'l-Elfâz*, el-Hatîb et-Tebrîzî'nin (ö. 502/1109) *Tehzîbu'l-Elfâz*, Kudâme b. Ca'fer el-Bağdâdî'nin (ö. 337/948?) *Cevâhiru'l-Elfâz*, İbn Sîde'nin (ö. 458/1066) *el-Muhassas* isimli eserleri bu alanda telif edilen eserlere örnek olarak verilebilir (Ege ve Kahraman, 2020, s. 43).

Arap dili alanında “el-Furûk el-Lugaviyye” adı verilen ilim dalında kaleme alınan ve genellikle eş anlamlı lafızlar arasındaki anlamsal farklılıkları ifade eden “furûk/nüans” başlığını taşıyan eserlerde, Arapça kelimelerin anlam ve kullanım farkları incelenmiştir. Bu eserler ilk olarak insan veya diğer canlıların fiil ve organlarını gösteren kelimelerin kullanımlarındaki farkları ortaya koymak amacıyla

telif edilmiştir. Bunların en belirgin örneği Asmaî'nin (ö. 216/831) *Kitâbu'l-Fark* isimli eseridir. Bu tür eserler zamanla yerini aynı anlamda kullanılan kelimelerin vaz' itibarıyla farklı anlamları olduğunu göstermek gayesiyle kaleme alınan eserlere bırakmıştır. Bu açıdan bakıldığında Arapçada kullanılan her bir kelimenin anlam açısından diğerinden farklı olduğu tez ve iddiası ortaya atılmıştır. Celaleddin es-Süyûtî (ö. 911/1505) *el-Muzhir* adlı eserinde bu tezi savunan “furûk” ve bu tezin karşısında duran “terâdüf” taraftarları arasındaki tartışmalar için bir bap açmıştır (Çiftçi, 2022, s. 59; Kılıç, 1996, s. 13/222). Geçmişten günümüze teradüf ve furûk ekseninde cereyan eden tartışmaların yanı sıra Kur'ân'da teradüfün varlığını savunanlar ve buna karşın furûk olgusunu ortaya atan görüşler de mevcuttur (Cengiz, 2022, s. 43-52).

Yine “fıkhu'l-luga” ile ilgili eserlerde kelimelerin nüansları yoğun biçimde ele alınmıştır. İslâm telif geleneğinde ilk defa İbn Fâris (ö. 382/992) tarafından kullanılan bu terim sözlükte, “dilnin derin bilgisi” anlamına gelir. Aynı zamanda bir fıkıh âlimi olan İbn Fâris fıkıh usulünden esinlenerek dil incelemeleri için “fıkhu'l-luga” tabirini kullanmıştır. Başlığında “fıkhu'l-luga” tabiri geçen ikinci eser Ebû Mansûr es-Seâlibî'ye (ö. 429/1038) aittir. İbn Fâris ve Seâlibî'nin anılan eserleriyle literatüre giren “fıkhu'l-luga” alanında en zengin materyal İbn Cinnî'nin (ö. 392/1002) *el-Haşâ'îş*'inde yer almıştır. Bu alanda en zengin materyal içeren eserlerin önde gelenlerinden biri de Süyûtî'nin (911/1505) *el-Muzhir*'idir. Çağdaş Arap yazarlarından Corcî Zeydân, Ali Abdülvâhid Vâfi, İbrâhim Enîs Ahmed, İbrâhim es-Sâmerrâî, Emîl Bedî' Ya'kûb, Muhammed el-Antâkî, Abduh er-Râcihî bu alanda eserler ortaya koymuş yazarların önde gelenleridir. Bu eserlerde genel olarak dilin doğuşuna ve devamına dair teoriler, Arap lehçeleri, sarf, nahiv, vaz', belâgat konuları ile garîb, müterâdif/eş anlamlı ve müşterek/eş sesli lafızlar incelenmiştir (Durmuş, 2020, s. Ek-1/451-454).

Kelimelerin -özellikle Kur'ân-ı Kerîm'de- nüanslarını inceleyen “vücûh ve nezâir” başlıklı eserleri de konuyla ilgili çalışmalar arasında saymak mümkündür. “vücûh ve nezâir” terimlerini ilk tanımlayan İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201) ile onu takip eden Kâtib Çelebi'ye göre her iki terim de “lafzî ve harekesi aynı olan bir sözcüğün farklı yerlerde muhtelif anlamlar ifade etmesi” manasında kullanılmaktadır. Bu sözcüklerin, geçtiği her yerde lafzen aynı olanlarına nezâir; birbirinden farklı olan anlamlarına ise vücûh denilmektedir. Dolayısıyla nezâir lafızlar için, vücûh ise anlamlar için kullanılan bir isimdir. Söz konusu eserlerde, kelimelerin sözlük anlamlarının yanı sıra zikredildiği âyetlerdeki bağlamları gözetilerek bağlamına göre bir kelimenin hangi anlamda kullanıldığı ve tefsir edildiği üzerinde durularak bu anlamların belirlenmesinde tefsirle ilgili rivayetlerle birlikte Arap şiirinden de faydalanılmıştır. Kur'ân ilimlerinin en erken örnekleri arasında sayılan “vücûh ve nezâir”e ait bilinen en eski çalışma Mukâtil b. Süleyman'a aittir (Mertoğlu, 2013, s. 43/141-142).

Arap dilinde semantik ilmi ile ilgili çalışmalarda da konuyla ilgili örneklere yoğun bir şekilde rastlamak mümkündür. Grekçe “sémantiké-sémantikos” dan gelen semantik kelimesi, “anlam veren, anlam belirten” manasında olup terim olarak “anlam bilimi” ne karşılık kullanılmaktadır. Sözcük ile obje ilişkisini, mana değişikliği ile farklarını eş anlamlı, çok anlamlı kelimeler ile yapılarını inceleyen semantik, aynı zamanda kavram kargaşasını önlemek ve doğru anlamı bulmak için kullanılan metotları barındıran bir bilim dalıdır (Seber, 2014, ss. 98-100; Yakıt, 2009, s. 49).

Klasik dil ve tefsir çalışmaları ile mu'cem ve garîbu'l-Kur'ân türü eserlerde konumuzu ve semantiği ilgilendiren hususlar da vardır. Örneğin bir kelimenin Kur'ân-ı Kerîm'de farklı ve hatta bazen birbirine zıt iki anlamda kullanılması (çokanlamlılık ve ezdâd), eş anlamlı olarak kabul edilen kelimeler arasında bulunan nüanslar (furûk), bir kısım kelime ve tabirlerden deyim manasının kastedilmesi, bir yerde sözlük anlamıyla kullanılan bir kelimenin başka yerde terim anlamının kastedilmesi gibi konular bu tür eserlerde ele alınmaktadır (Karagöz, 2017, s. 314-315). Ülkemizde Kur'ân âyetlerini teradüf ve furûk ilmi bağlamında inceleyen akademik çalışmalara örnek olarak; Sabri Türkmen'in *Kur'ân-ı Kerim'de Anlam İncelikleri (Furûk Bağlamında)* ve Emin Cengiz'in *Terâdüf ve Furûk İlmi*

Bağlamında Kur'an'ın Anlam İnceliklerini Keşfetmek isimli eserlerini, Orhan Oğuz'un *Kur'an-ı Kerim'de Terâdüf* başlıklı doktora tezini ve Ahmet Dağ'ın "Kur'an-ı Kerim'de Terâdüf-Te'kid İlişkisi" adlı makalesini saymak mümkündür.

2. Arap Dilinde Yağmur ve Suyun Anlam Nüansları

Yaşanılan coğrafya ve tabiat şartlarının toplumun hayat tarzı dil, kültür ve söz varlığı üzerinde önemli tesirleri vardır. Hayat sürdüğü çevredeki tabii varlıklar ve iklimsel olayları isimlendiren milletler bir anlamda coğrafik imkânlarla belirlenmiş bir dil sahibi olurlar. Dünya var olduğundan bugüne kadar deniz ve gökyüzü ile su ve yağmur, insanların ilgisini çekmekle beraber dil ve kültürlerini de etkileyerek şekillendirmiştir. Buna bağlı olarak insanlar, yaşadıkları bölgelerdeki önem ve önceliğine binaen su, yağmur ve yağış biçimlerini; nitelik, zaman, azlık-çokluk, şiddet, biçim, hız, yoğunluk gibi vasıf ve özelliklerini belirten nüanslarla adlandırmışlardır.

Arap dilinde yağmur ve suyu isimleri/nüansları ile alakalı birçok çalışma yapılmıştır. Ebû Zeyd el-Ensârî'nin (ö. 215/830), *Kitabu'l-Matar (el-Bulğa fi Şuzuri'l-Luğa* içinde), Ebu Bekr Muhammed bin Hasan bin Dureyd el-Ezdi'nin (ö. 321/933), *Kitabu Vasfi'l-Matar ve's-Sehâb* gibi müstakil eserler yazıldığı gibi İbn Kuteybe'nin (ö. 276/889), *Kitabu'l-Cerasim*, es-Seâlibî'nin (ö. 429/1038) *Fıkhu'l-luga ve Sırrü'l-Arabiyye*'si, Ebû Ubeyd Kasım bin Sellâm'ın (ö. 224/838) *el-Garibu'l Musannef'i*, Ahmet Faris eş-Şidyak'ın (ö. 1305/1887), *el-Lefîf fi külli ma'nen ta'rif'i*, Lebâbî'nin, *Mu'cemu Esmâi'l-eşyâ*'sı gibi eserlerde de fasıllar ve başlıklar altında bilgiler verilmiştir.

Genellikle susuz ve çöllerle kaplı bir coğrafyada yaşayan Arapların su ve yağmurla ilgili kelimeler açısından çok zengin bir söz varlığına sahip olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili örneklerle bakıldığı zaman, yaz yağmuru, şiddetli yağmur ile kuyu suyu, soğuk su gibi isim veya sıfat tamlaması almadan yağmur ve suyun özelliğini doğrudan belirten müfret kelimelerin zenginliği dikkat çekmektedir.

2.1. Yağmur İsimlerinin Nüansları / في تفصيل اسماء المطر

Yokluğunda duasına çıkılan, yağdığında bazen rahmet bazen zahmet bazen de felaket olarak nitelenen; *فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ* "Onlara ne gök ne de yer ağladı." (*Kur'an-ı Kerim Meâli*, 2009, ed-Duhân 44/29) ayetinin fehvasınca kötülere ağlamayıp iyi insanlar için gözyaşı döken bir canlı olarak tasvir edilen, şiirleri süsleyen ve adına türküler yakılan yağmurun insan hayatındaki önemi yanında çeşitli sıfatları da vardır.

Tüm dünya dillerinde yağmurun nitelik ve özelliklerine göre farklı isimlerine rastlanır. Umumiyetle kurak ve çöllerle kaplı bir coğrafyada yaşayan Arap topluluklarının yağmura olan ihtiyacına bağlı olarak diğer dillere göre çok daha teferruatlı, özel ve zengin bir yağmur leksikolojisine sahip olması kaçınılmaz bir vakia olduğu kadar hayret uyandıran bir durumdur. Arap dilinde yağmurun, zaman, hız, süre, şiddet, miktar ve niteliklerine göre farklılaşan biçimlerine göre verilen belli başlı isimleri/nüansları çeşitli eserlerde şu şekilde tasnif edilmiştir (Yağmur ve Türkçedeki adları üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. Develi, 2017, s. 81-106).

- 1) الحَيَاءُ: Yeryüzünü yeniden diriltten yağmur
- 2) الغَيْثُ: Kuraklıktan sonra veya ihtiyaç duyulduğu anda gelen yağmur
- 3) الدَّيْمَةُ: Aralıklarla yağan yağmur
- 4) التَّهْتَانُ: Artarak yağan yağmur
- 5) الرَّهْمَةُ: Zayıf ve seyrek yağan yağmur, çisenti
- 6) البُعَاقُ: Toprağı ve yeri yaracak derecede boşanırcasına yağan yağmur
- 7) الجَوْدُ: Yeryüzünü sulayan yağmur

- 8) الجَدَا: Umumi, her yeri kaplayan yağmur
- 9) السَّاحِيَة: Karşısına çıkan, önüne gelen her şeyi süpüren yağmur
- 10) الْوَلِي: Yağmurdan sonra gelen yağmur
- 11) الشَّابِب: Art arda, defalarca yağan yağmur
- ليُغْلُول: Kesintisiz akan yağmur (es-Seâlibî, 2000, s. 304-305; eş-Şidyak, 1299, s. 61; Lebâbîdî, t.y., s. 40-41).
- 13) الْقَطِطُ: Ufak damlalı yağmur
- 14) الْغَيْبَةُ وَالْحَشْكَةُ وَالْحَفْشَةُ: Orta şiddette yağmur
- 15) الدَّهَابُ وَالْهَمِيمَةُ: Yumuşak ve zayıf yağmur
- 16) الْوَدَقُ: Devamlı yağan yağmur
- 17) الْوَابِلُ: İri damlalı ve yeryüzüne çarptığında güçlü ses çıkaran yağmur
- 18) الْعَيْنُ: Günlerce süren yağmur
- 19) الْمِرْتَعُ: Aralıksız yağan yağmur
- 20) الْعَدَقُ: Katreleri fazla yağmur
- 21) الْعَبَابُ وَالْعِرُّ: Sağanak yağmur
- 22) السَّحِيفَةُ: Bol ve toprağa çarptığında güçlü ses çıkaran yağmur
- 23) السَّاحِيَة: Yeryüzünün toprağını kaldıran, toprağı sıyıran yağmur
- 24) الْحَرِيصَةُ: Toprağı döven yağmur
- 25) الثَّقُفَةُ: Yerin bir kısmına yağıp diğer kısmına yağmayan yağmur
- 26) الرِّصْدَةُ: Sonraki yağmurun habercisi olan yağmur
- 27) الرَّجْعُ: Kesik kesik yağan yağmur
- 28) الشَّابِبُ: Art arda, defalarca yağan yağmur (es-Seâlibî, 2000, s. 304-305; Lebâbîdî, t.y., s. 40-41).
- 29) جَارُ الضَّبْعِ: Yağmurun en şiddetlisi olup “Sırtlanı yuvasından çeken, sırtlan süpüren” gibi ilginç bir anlama gelmektedir (Ebû Zeyd, 1908, s. 104; ez-Zebîdî, 2001, s. 10/408).

2.1.2. Yağmurun Gücüne Göre Sıralaması/ في ترتيب المطر الضعيف

Yağmurun zayıf ve hafiften, güçlü ve ağıra göre sıralaması şu şekildedir:

- 1) الطَّلُ
- 2) الرِّدَادُ
- 3) البَغْشُ وَالْدَنْتُ
- 4) الرِّكُّ وَالرَّهْمَةُ (es-Seâlibî, 2000, s. 304).

2.1.3. Yağmurun Öncesinden Sonrasına Doğru Şiddetine Göre Sıralaması/ في ترتيب الأمطار

Yağmurun yağmaya başladığı andan devam ettiği zamana kadar olan sürede hafiften şiddetliye göre yapılan adlandırmalar şu şekildedir: (Konuyla ilgili farklı ve daha teferruatlı isimler için bkz. Ebû Zeyd, 1908, s. 102-103).

- 1) رَشٌّ وَطَشٌّ

- 2) طَلٌّ وَرَدَّادٌ
- 3) نَضْحٌ وَنَضْحٌ
- 4) هَطْلٌ وَتَهْتَانٌ
- 5) (es-Seâlibî, 2000, s. 304) وَاِبِلٌ وَجَوْدٌ

2.1.4. Yağmurun Mevsimlere Göre Sıralaması/ في أمطار الأزمنة

Yağmurun sonbahardan yaza göre sıralaması şu şekildedir: (Yağmurların mevsimlere göre teferruatlı isimleri için bkz. Ebû Zeyd, 1908, s. 100-101).

- 1) الخريف
- 2) الوسمي
- 3) الربيع
- 4) الصيف
- 5) (es-Seâlibî, 2000, s. 304). الحميم

2.1.5. Yağmurun Yağışı ile İlgili Fiiller / في فِعْلِ السَّحَابِ وَالْمَطَرِ

Yağmurun, zaman, hız, süre, şiddet, miktar ve niteliklerine yağış için kullanılan fiiller şu şekildedir:

- 1) حَقَشَتْ وَحَشَكَتْ : Gökyüzünden şiddetli yağmur yağdığında söylenir.
- 2) هَطَلَتْ وَهَتَّتْ : Yağmur devamlı olduğunda söylenir.
- 3) هَمَعَتْ وَهَضَبَتْ : Bol ve boşanırcasına yağmur yağdığında söylenir.
- 4) انْهَلَتْ وَاسْتَهَلَّتْ : Yağmur yere çarptığında şiddetli ses çıkardığında söylenir.
- 5) انْكَبَ وَانْبَعَقَ : Yağmur sağanak şeklinde yağdığında söylenir.
- 6) انْعَجَرَ وَانْعَجَجَ : Şiddetli bir sel gibi yağmur yağdığında söylenir.
- 7) انْجَمَ وَأَعْطَى وَأَدَجَنَ : Yağmur günlerce ve aralıksız yağdığında söylenir.
- 8) انْجَمَ وَأَقْصَمَ وَأَقْصَى : Yağmur dindiğinde söylenir (es-Seâlibî, 2000, s. 230).
- 9) قَوَى : Yağmur yağmadığı zaman kullanılır (Ebû Ubeyd, 2005, s. 457).

2.1.6. Yağmura Göre Yerin Adlandırılması/ بَابُ الْأَرْضِ الَّتِي تُصَيِّبُهَا الْأَمْطَارُ

Çeşidine göre yağmurun yağdığı veya yağmadığı yer de isimlendirilmektedir. Bu isimler şu şekildedir:

- 1) مَنُصَوْرَةٌ : Yağmur yağan yere verilen isimdir.
- 2) مَغِيْبَةٌ : الغيث (Kuraklıktan sonra veya ihtiyaç duyulduğu anda gelen yağmurun) yağdığı yer
- 3) مَبْعُوشَةٌ : البُغْسُ (Nispeten az ve zayıf yağmurun) yağdığı yer
- 4) مَدِيْمَةٌ : الدَّيْمَةُ (Aralıklarla yağan yağmurun) yağdığı yer
- 5) مَطْشُوشَةٌ : الطَّشُّ (Yağmaya ilk başladığı andaki yağmurun) yağdığı yer
- 6) مَطْلُولَةٌ : الطَّلُّ (Yağmaya başladıktan sonra giderek artmaya başladığı devredeki yağmurun) yağdığı yer
- 7) مُؤَبِّلَةٌ : الواِبِلُّ (İri damlalı ve yeryüzüne çarptığında güçlü ses çıkaran yağmurun) yağdığı yer
- 8) مَجُودَةٌ : الجُودُ (Yeryüzünü sulayan yağmurun) yağdığı yer

- 9) الرَّذَاذُ: أَرْضٌ مُرْدٌ عَلَيْهَا (Yağmurun yağmaya başladıktan sonra giderek artmaya başladığı devredeki ismi) yağdığı yer
- 10) الْخَرِيفُ: مَخْرُوفَةٌ (Sonbahar yağmurunun) yağdığı yer
- 11) الْوَسْمِيُّ: مَوْسُمَةٌ (Kış yağmurunun) yağdığı yer
- 12) الرَّبِيعُ: مَرْبُوعَةٌ (İlkbahar yağmurunun) yağdığı yer
- 13) الصَّيْفُ: مَصِيفَةٌ (Yaz yağmurunun) yağdığı yer
- 14) أَرْضٌ ثَرِيًّا: Islak ve nemli toprak
- 15) أَرْضٌ مَجْرُورَةٌ: Yağmur yağmadığından bitkileri kurumuş yer.
- 16) أَرْضٌ غُقْلٌ وَ قُلٌّ: Yağmur yağmayan yer
- 17) الْحَطِيطَةُ وَالْفَوَائِةُ وَالْخَوْبَةُ: Yağmur yağan iki yer arasında kalmış yağmurun isabet etmediği yerler
- 18) عَمِدَتِ الْأَرْضُ عَمْدًا: Yağmura doymuş toprak ve yer için kullanılır (Ebû Ubeyd, 2005, s. 456-457).

Kur'an'da yağmurun şiddetine yağış şekline veya zamanına göre isimlendirildiği farklı kelimelerle zikredildiği görülmektedir. Örneğin مَطَرٌ (yağmur) (Nisâ 4/102), وَاِبِلٌ (iri damlalı sert yağmur) (Bakara 2/264,265), مَذْرَارٌ (şiddetli bol yağmur) (En'âm 6/6; Nûh 1/11), غَيْثٌ (kuraklıktan sonra gelen yağmur) (Yûsuf 12/49; Lokmân 31/34; Şûrâ 42/28), الْوَدْقُ (sürekli yağan yağmur) (Rûm 30/48) gibi kelimeler Kur'an'ın çeşitli sure ve ayetlerinde farklı nüanslarla zikredilmektedir. Kur'an'da yağmurla ilgili zikri geçen bu ve benzeri kelimeler arasındaki nüans farklılıkları, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilmi çalışmalara konu olmuştur (Bk. İsrailova, 2022, s. 212-230).

Arap edebiyatı tarihinin hemen her döneminde su ve yağmur temalarının yoğun bir şekilde işlendiğini görmek mümkündür. Örneğin Câhiliye dönemi şairlerinden İmru'u'l-Kays (öl. M. 540 civarı) bir şiirinde yağmuru şu şekilde zikretmektedir (İmru'u'l-Kays, 2004, s. 102).

وَتَرَى الشَّجَرَاءَ فِي رَيْقِهِ كَرُؤُوسٍ قُطِعَتْ فِيهَا الْخُمُرُ
سَاعَةً ثُمَّ انْتَحَاهَا وَابِلٌ سَاقِطٌ الْأَكْتَابِ وَإِهْ مُنْهَمِرٌ

Şiddetli yağmur başlarken sık ağaçları, üzerinde sarıklar bulunan kesimli başlar gibi görürsün.

Bir müddet sonra ortalığı silip süpüren şiddetli bir sağanak yönelir oraya.

Aynı şekilde Arapların günlük kullanımlarını ve atasözlerini derleyen *Emsâlu'l-'Arab* türü eserlerde yağmurun farklı isimlerinin zikredildiği pek çok atasözüne rastlanabilmektedir. Örneğin Amr b. Âs'ın ğluna söylediği şu sözde, yağmurun pek çok farklı ismi olduğu halde وَاِبِلٌ kelimesinin zikredilmesi, bu isimlendirmelerin gelişigüzel değil bilinçli bir şekilde ve nüanslarının farkında olarak kullanıldığını göstermektedir: ... /Adil bir yönetici sağanak yağmurdan, vahşi bir aslan adaletsiz bir yöneticiden, adaletsiz bir yönetici de uzun süren bir fitneden daha iyidir (Bk. el-'Askerî, 1988, 1/121). Buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yine Türkiye'de konuşulan Arap diyalektlerinin sözlü kültür ürünlerinde yağmur motifinin yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Siirt yöresinde konuşulan Arapçada yağmur duası yapılırken şu kullanım göze çarpmaktadır:

غَيْثٌ غَيْثٌ غَيْثُنَا رَبِّي مَطَرٌ اعْطِنَا

Ey yağmur bulutları bize yağmur yağdırın

Ey rabbim bize yağmur ver¹ (Bk. Cengiz, 2019, s. 74).

Elbette yağmur ile ilgili isimlendirmeler Kur'ân-ı Kerîm'de, şiirde, nesirde, günlük kullanımda, atasözleri ve deyimlerde, roman ve hikâyede kısaca Arap dilinde, zikrettiğimiz kelimelerden çok daha fazladır. Bunların her biri ayrı çalışmaların konusu olabileceği gibi hepsini burada tasnif etmek bir makalenin sınırlarını aşacağından konuya ilgi çekmek amacıyla belli başlı çalışmalardan seçilmiş örnekler verilmiştir.

2.2. Su Türlerinin Nüansları/ في تفصيل أنواع الماء

Harflerin bestekârı hattatlar tarafından yazılıp hakkâklarca çeşmelerin tacına dantel gibi nakşedilen وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ “Ve her şeyi sudan yarattık, hâlâ mı inanmazlar?” (*Kur’ân-ı Kerîm Meâlî*, 2009, el-Enbiyâ 21/30) ayeti ile müşerref, “Su gibi aziz ol!” duası ile muazzaz, Fuzulî’nin dillerden düşmeyen “Su Kasidesi” nin imgesi, “bir içim su” teşbihiyle cemâlin simgesi, rahmet, bereket ve bizatihi hayatın kendisi olan suyun, her millet ve her lisanda muhtelif isim ve sıfatları vardır.

Arapçada da suyun; bulunduğu kaynak ve mekâna göre, miktar ve değişik özelliklerine göre nüansları olduğu gibi kaynak ve mekâna göre çıkış ve akışını niteleyen fiiller de farklılıklar göstermektedir.

2.2.1. Miktar ve Çeşitli Özelliklerine Göre Suyun Nitelikleri/ في تفصيل كمية المياه وكيفيتها

Miktar ve çeşitli özelliklerine göre suyun nitelikleri şu şekildedir:

- 1) غَدَقَ: Bol ve tatlı su
- 2) غَوْرَ: Yeraltı suyu
- 3) غَلَّلَ: Bataklık suyu
- 4) سِيَخَ: Alet olmadan sulama amaçlı kullanılan su
- 5) ضَحَضَاح: Topuklara kadar ulaşan su
- 6) وَشَلَّ: Azıcık olan su
- 7) قَرَّاح: Temiz ve katışıksız su
- 8) أَجَنَ: Kokmuş su
- 9) سَخَنَ: Sıcak su
- 10) حَمِيمَ: Çok sıcak su
- 11) فَاتَرَ: Ilık su
- 12) حَخَصِرَ: Soğuk su
- 13) قَرَسَ: Buzlu su
- 14) غَرِيضَ: Taze su
- 15) زُعَاقَ: Tuzlu su
- 16) أَجَاجَ: Tuzlu ve acılı su
- 17) فُرَاتَ: Tatlı su
- 18) نَمِيرَ: Hayvanların temizliğinde kullanılan su

¹ Siirt Arapçasında ث harfi ف sesiyle telaffuz edildiğini ve غيث kelimesinin غيف şeklinde telaffuz edildiğini ifade etmek gerekir (Bk. Cengiz, 2019, s. 74).

- 19) زلال: Saf, tatlı ve içimi hoş su (es-Seâlibî, 2000, s. 305-307; eş-Şidyak, 1299, s. 58).
- 20) عَدٌّ : Devamlı akıp hiç kesilmeyen kuyu ve çeşme suyu
- 21) كُرٌّ: Karıştırıldığında bir kısmı hareket eden, diğer kısmı durgun su
- 22) عَمْرٌ: Boyu geçen su
- 23) غَيْلٌ: Akan su
- 24) مَعِينٌ وَسَنَمٌ: Yer üstünde akan bütün sular
- 25) غَلٌّ: Ağaçların arasında akan su
- 26) نَغْبٌ: Çukurda birikmiş su
- 27) نَبْطٌ: Kuyunun dibinden çıkarılan su
- 28) غَدِيرٌ: Selin bir kısmını alıp götürdüğü su
- 29) ضَحْلٌ: Dibe yakın su (ayak topuğunu geçmeyen su)
- 30) ضَهْلٌ: Dibe yakın az su
- 31) طَرَقٌ: İçine hayvanların girip bulandırdığı su
- 32) سَجِسٌ: Değişikliğe uğramış su
- 33) آچِنٌ: Kokmuş ama içilebilen su
- 34) آسِنٌ: İçilemeyecek derecede kokmuş su
- 35) عَسَاقٌ: Soğuk ve kokmuş su
- 36) مُوَعَرٌ: Isıtılmış su
- 37) قَارٌ: Soğuk su
- 38) خَصِرٌ: Soğukluk derecesi fazla su
- 39) شَنَّانٌ: Çok soğuk su
- 40) قَارِسٌ: Donmuş su
- 41) سَرَبٌ وَالْفَضِيضُ: Soğuk ve akıcı su
- 42) غَرِيضٌ: Soğuk ve taze akan su
- 43) خُرَاقٌ: Aşırı tuzlu su
- 44) قُعَاعٌ: Acı su
- 45) شَرِيبٌ: Az tatlı olup insanların içebildiği su
- 46) شَرُوبٌ: İnsanların ancak zaruret hâlinde içtiği ve hayvanları suladığı az tatlı su
- 47) نُقَاحٌ: Çok tatlı, içimi hoş su
- 48) سَلْسَلٌ وَسَلْسَالٌ: Boğazdan kayacak derecede yumuşak ve içimi hoş su
- 49) مَسُوسٌ: Mahsulleri sulayıp doyuran su
- 50) مَشْفُوفٌ وَمَشْفُوفَةٌ: Çevresindeki kalabalıktan insanların eğilerek dudaklarıyla içine çektiği su
- 51) مَثْمُودٌ: “مَشْفُوه” un daha ilerisi ve üstü
- 52) مَضْفُوفٌ: “مَثْمُودٌ” un daha ilerisi ve üstü

- 53) مَكُولٌ: "مَضْفُوفٌ" un daha ilerisi ve üstü
- 54) مَجْمُوعٌ: "مَكُولٌ" un daha ilerisi ve üstü
- 55) مَنْقُوضٌ: "مَجْمُوعٌ" un daha ilerisi ve üstü (es-Seâlibî, 2000, s. 305-307).
- 56) الْبَيْلُ وَالْعَذَى: Yağmur suyu
- 57) الْقَرِيحَةُ: Kuyu kazıldığında ilk çıkan su
- 58) النَّزْحُ: Bulanık su
- 59) النَّجْلُ: Yerden fışkıran su
- 60) الْجَوَارُ: Hayvan ve ekinleri sulamakta kullanılan su
- 61) الْعُلْجُمُ وَالْبَلَائِقُ وَالرَّغْرَبُ: Bol su
- 62) الشَّبِيمُ: Soğuk su
- 63) الْمَوْعَرُ: Sıcak su (Ebû Ubeyd, 2005, s. 491-495)
- 64) الْمُخْضِمُ وَالْخَفِيجُ: İçilebilir su
- 65) الْمُغْلِظُ وَالْغَلِيطُ: Aşırı derecede acı su
- 66) مَاءٌ لَعْنٌ: İnsanların kötüledikleri su
- 67) الْغُدْمَلُ: Eskimiş, tazeliğini kaybetmiş su
- 68) الرَّقَاقُ: Ayak topuklarına kadar ulaşmayan su
- 69) الْبَرَضُنُ: Az miktardaki su (Ebû Zeyd, 1908, s. 112).

2.2.2. Suyun Kaynağı ve Bulunduğu Mekâna Göre İsimleri / فِي تَفْصِيلِ مَجَامِعِ الْمَاءِ وَمُسْتَنْقَعَاتِهَا

Suyun bulunduğu kaynak ve mekâna göre aldığı isimler şu şekildedir:

- 1) الْجَسِي: Topraktaki su birikintisi
- 2) الْوَقْبَةُ: Çamurun içindeki su
- 3) الْخَشْرَجُ: Kumluktaki su
- 4) الْقَلْتُ وَالْوَقْبُ: Taştan çıkan su
- 5) النَّعْبُ: Çakıl taşları arasındaki su
- 6) الرَّذْهَةُ وَالْوَقْعَةُ وَالْوَقْطُ وَالْوَجْدُ وَالنَّعْبُ وَالْقَلْتُ وَالْوَقْبُ: Dağdaki bir çukurda toplanan su
- 7) الْمَفْصِلُ: İki dağ arasındaki su
- 8) الْأَضَاءُ: Sel sularının oluşturduğu birikinti
- 9) الْجَيْئَةُ وَالْمَاجِلُ: Suların toplandığı yer
- 10) التَّنَاهِي: Suyun bittiği yer
- 11) الصَّهْرِيحُ وَالْمَسْطَحُ: Sarnıç
- 12) الْحَائِرُ: Suların birleştiği yer (Ebû Ubeyd, 2005, s. 450-499; es-Seâlibî, 2000, s. 305).
- 13) الْمَسِيطَةُ: Havuzun dibinde kalan bulanık su
- 14) الْمَطِيطَةُ وَالْجَضْجُ: Havuzun dibinde kalan çamurlu su (Ebû Ubeyd, 2005, s. 516).

2.2.3. Suyun Miktar veya Hacmine göre İsimleri/ فِي تَفْصِيلِ الْمَاءِ الْقَلِيلِ فِي السَّقَاءِ وَغَيْرِهِ

Suyun bulunduğu kaynak ve mekân ile miktar ve hacmine göre aldığı isimler şu şekildedir:

- 1) الشَوْل: Kırbanın dibinde kalan su
- 2) الصَّهْلُ والسَّمْلُ والتَّمِيلَةُ: Az su
- 3) الصُّبَابَةُ والصُّخْلُ: Herhangi bir kapta bulunan su artığı
- 4) الضَّخْضَاخُ: Herhangi bir birikintideki su artığı
- 5) الْفَرَاشُ: “الضَّخْضَاخُ” tan daha az su
- 6) التَّرْفَةُ والْوَشْلُ: Şarap veya sudan geriye kalan artık
- 7) الذَّفَافُ: Islaklık
- 8) الصَّلَاصِلُ: Su bakiyyesi (Ebû Ubeyd, 2005, s. 501-502).

2.2.4. Kaynağına Göre Su ile İlgili Fiiller/ في تفصيل خروج الماء و سَيَلَانِهِ مِنْ أَمَاكِنِهِ

Suyun kaynak ve mekâna göre çıkışı ve akışını niteleyen fiiller şu şekildedir:

- 1) سَحَّ: Suyun buluttan akması
- 2) نَبَعَ: Suyun membadan kaynaması
- 3) انْبَجَسَ: Suyun taş ve kayadan akması
- 4) فَاضَ: Suyun nehirde akması
- 5) وَكَفَتَ: Suyun tavandan damlaması
- 6) سَرَبَ: Suyun kırbadan sızması
- 7) رَشَحَ: Suyun bir kaptan akması
- 8) انْسَكَبَ: Suyun çeşmeden akması
- 9) نَطَفَتَ: Suyun avret yerinden akması
- 10) نَعَّ: Suyun bir yaradan sızması (Ebû Ubeyd, 2005, s. 450-499; es-Seâlibî, 2000, s. 305).
- 11) نَسَحَ: Suyun bir kap veya yerden akması (Ebû Zeyd, 1908, s. 112).

2.2.5. İçim ve Etkisine Göre Su ile İlgili Fiiller

Suyun içilme şekli, vücuttaki etkisi gibi durumlarda değişik fiiller kullanılmaktadır. İbn Kuteybe'nin *Kitâbu'l-Cerâsîm* adlı eserinde yer alan diğer içki ve içecekler için de kullanılan fiil veya masterlar şu şekildedir:

- 1) التَّغَمَّرُ: Küçük kadehle içmek
- 2) أَمْعَدَ، إِمْعَاداً: Çok içmek
- 3) نَضَحَ: Doymadan içmek
- 4) نَصَحَ، نَصْحاً: Doyarak içmek, kanmak
- 5) بَضَعَ بِهِ: Doyarak içmek, kanmak
- 6) نَفَعَ بِهِ: Doyarak içmek, kanmak
- 7) الْعَمَجُ: Yudumlayarak içmek
- 8) لَغِيَ: Çok fazla yudumlayarak içmek
- 9) الْجَأْرُ: Suyun boğazı tıkaması

- 10) سَفَاً وَيَغْرًا وَمَجْرًا: Çok içmekle beraber doymamak
- 11) كَطَّ وَالْإِغْطَارُ: Suyun mideye oturması
- 12) التَّرَشُّفُ: Emerek içmek
- 13) صَفْحًا: Başkasına ikram etmek
- 14) أَفْمَحَ: Kaptaki bütün suyu içmek
- 15) صَبَبَ وَقَيْبَ وَزَيْجَ: Aşırı içmekle beraber doymamak
- 16) تَوَتَّحَ وَتَمَقَّقَ وَتَمَزَّرَ: Azar azar içmek (ed-Dîneverî, 1997, s. 1/340-343).

Sonuç

Aynı olayı ifade etmek için birçok farklı isim veya fiil kullanarak anlam incelikleri oluşturmak dolayısıyla ince anlam farkları manasında kullanılan nüansların zenginliği bir dilin ve bu dile bağlı olarak gelişen kültür ve edebiyatın seviyesini göstermektedir.

Âdeta bir “söz denizi” olan Arap dilinde de kelimelerin ifade ettiği anlam nüanslarını tespit etmek amacıyla sarf, nahiv, vaz’, belâgat, semantik, leksikoloji, diyalektoloji ile hadis ve Kur’ân ilimleri alanında yapılmış araştırma ve çalışmalar sonucu, oldukça zengin bir literatür oluşmuştur.

Bu birikimden faydalanarak bir makale çerçevesinde Arapçanın söz ve anlam zenginliğini gözler önüne sermek gayesiyle Arap dilinde su ve yağmurun; nitelik, zaman, azlık-çokluk, şiddet, biçim, hız, yoğunluk gibi vasıf ve özellikleri ile akış ve yağış biçimlerini belirten fiillerin nüanslarından belli başlı örnekler üzerinde durulmuştur.

Bu örneklerden hareketle Arapçanın aynı varlığın nüanslarını ifade etmek için oldukça zengin kelime hazinesine sahip olduğu görülmüştür. Konuşma ve yazı dilinde derinlik ve ayrıntı sağlayarak düşüncelerin daha hassas ve etkili bir şekilde ifade edilmesine imkân veren bu gösterge aynı zamanda Arap dilinin zenginliğini, esnekliğini ve ifade gücünü göstermektedir.

Mevcut literatürden istifade etmek suretiyle bu tür nüansların anlaşılması, Arapça eserlerin doğru okunup anlaşılması ile tercümesi açısından önemli olup dikkatten kaçırıldığında hatalı bir anlama riski ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca konuyla ilgili yapılacak araştırmaların, yukarıda söz edilen bilimlerin yanı sıra İslam beldelerindeki yer ve mekân isimlerinin anlam ve sebebinin belirlenmesinde de yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Askerî, E. H. (1988). *Cemheratu'l-Emsâl*. C. 1. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Ayverdi, İ. (2016). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. Kubbealtı Yayınları.
- Cengiz, E. (2019). Siirt Arapçasının korunmasında sözlü kültürün rolü. *Artuklu Akademi*, 6(1), 67-88. <https://doi.org/10.34247/artukluakademi.558047>
- Cengiz, E. (2022). *Terâdüf ve furûk ilmi bağlamında Kur'ân'ın anlam inceliklerini keşfetmek*. İlahiyat Yayınları.
- Çiftçi, M. F. (2022). İsmail Hakkı Bursevî'nin furûk ilmine katkıları (Furûk-ı Hakkî örneği). *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 51-73. <https://doi.org/10.33460/beuifd.1083049>
- Develi, H. (2017). Türkçede yağmur adları üzerine. *Istanbul University Faculty of Letters Journal of Turkish Language and Literature*, 57 (57), 81-106. <https://doi.org/10.26561/iutded.369184>
- Dîneverî, İ. K. (1997). *Kitabu'l-cerasim* (C. 1). Vezaretü's-Sekafe.

- Durmuş, İ. (2020). Fıkhü'l-luga. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. Ek-1, ss. 451-454). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/fikhul-luga>
- Ebû Ubeyd, K. b. S. (2005). *El-Garibü 'l-musannef*. Darü'l-Feyha.
- Ebû Zeyd, S. b. E. el-Ensârî. (1908). Kitabu'l-matar. *El-Bulğa fi şuzuri 'l-luğa* içinde. el-Matbaatu'l-Kasulikiyye.
- Ege, R. ve Kahraman, A. E. (2020). Arap dili ve belâgatında sözlük-sözlük çeşitleri ve terim sözlükleri. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 3(1), 39-47.
- İsrafilova, F. (2022). Furûku'l lügaviyye açısından Kur'ân-ı Kerim'de geçen yağmur ile ilgili lafızlar. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 212-230. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1174202>
- İmru'u'l-Kays. (2004). *Dîvânu imru 'i 'l-kays*. Dâru'l-Ma'rife.
- Karagöz, M. (2017). Kur'an kavramlarının anlamını belirlemede artzamanlı ve eşanlı semantiğin rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(43), 313-363.
- Kılıç, H. (1996). Furûk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 13, ss. 222-223). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/furuk--arap-dili>
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2009). *Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (H. Altuntaş & M. Şahin, Çev.). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Lebâbidî, A. b. M. (t.y.). *Mu'cemü esmâi 'l-eşyâ*. Dâru'l-Fadîle.
- Mertoğlu, M. S. (2013). Vücûh ve nezâir. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 43, ss. 141-143). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/vucuh-ve-nezair>
- Râzî, M. b. E. B. (1999). *Muhtaru's-sihâh* (5. bs). el-Mektebetu'l-Asriyye.
- Seâlibî, E. M. A. M. (2000). *Fıkhü'l-luga ve Sırrü 'l-Arabiyye*. el-Mektebetu'l-Asriyye.
- Seber, A. (2014). Semantik-delâlet kavramlarının mukayesesi ve anlambilim kavramının muhtevasının tespiti. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 97-130.
- Şidyak, A. F. (1299). *El-Lefif fi külli ma 'nen tarif* (2. bs). Cevaib Matbaası.
- Yakıt, İ. (2009). Semantik analizler ışığında Kur'an'da "reyb" ve 'yakın' kavramları. *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi*, 1/2, 49-56. <https://doi.org/10.18317/kader.70755>
- Zebîdî, M. b. M. (2001). *Tâcu 'l-'arûs min cevâhiri 'l-kâmûs*. C. 10. Vizaretu'l-İrşad ve'l Enba.

Çıkar Çatışması ve Finansal Destek: Yazar çıkar çatışması olmadığını ve finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Étik Beyanı: Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.